

GÖÇ, KADIN VE SAĞLIK ÇALIŞTAYI SONUÇ RAPORU BİLDİRGESİ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Toplum Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından OMÜ Bilimsel Araştırma ve Geliştirme Destekleme Programı desteği ile düzenlenen 15-16 Ekim 2015 tarihleri arasında Samsun Serra Otel’de gerçekleştirilen “Göç, Kadın ve Sağlık” Çalıştaya çeşitli üniversitelerden öğretim elemanları, çeşitli sağlık kurumlarından, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü Eğitim Daire Başkanlığı, İl Sağlık Müdürlüğü, Milli Eğitim Müdürlüğü’nden olmak üzere toplam 56 kişi katılmış ve çalıştay başarıyla tamamlanmıştır. Ayrıca, açılış konuşmalarını ve düzenlenen konferansları yoğun bir dinleyici kitlesi takip etmiştir. Böylece çalıştaya farklı kurumlardan katılanların birbirleriyle tanışmalarına ve iletişim kurmalarına imkân sağlanmıştır.

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektör vekilimiz Prof. Dr. Bünyamin ŞAHİN ile OKTAM Müdürümüz Doç.Dr İlknur AYDIN AVCI’nın yaptıkları açılış konuşmalarında her geçen gün giderek yaygınlaşan göç konusuna değinilmesinin önemi ve dezavantajlı gruplar arasında olan kadınların sağlığı üzerine etkisine değinerek çalıştayı önemi konusuna vurgu yapmışlardır.

Çalıştayı ilk günü sabah, açılış konuşmalarının ardından Belçika Antwerpen Üniversitesi’nden Dr.Zeynep BALCI, “**Return Migration of the 2nd generation. Motives and experiences of Turkish descendent youth** “ ve ardından da Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyelerinden Yrd.Doç.Dr. Miki Suzuki HİM “**Migration, Women and Health – Universal Issues**” konulu konferans vermişlerdir.

İlk gün sabah yapılan konferansların ardından, öğleden sonra “**Göçün Kadının Sosyal Hayata Uyumu Üzerine Etkisi**” ve “**Göçün Kadın Sağlığı Üzerine Etkisi**” temalarını içeren oturumlar düzenlenmiştir.

Çalıştayı ikinci gününde Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyelerinden Doç.Dr Kezban ÇELİK “**Göç ve Toplumsal Değişim**” ve Kanada Ottawa Üniversitesinden Uzman Nesime GÜZEL ERTOP “**Kanada’da yaşayan Türk göçmenlerin yaşadıkları sorunlar**” konulu konferans vermişlerdir.

İkinci gün verilen konferansların ardından öğleden sonra “**Suriyeli Göçmenler Gerçeği ve Toplumun Göç Eden Bireylerle Birlikte Yaşama Sürecinde Uyumu**” ve “**Göçün Sağlık Hizmeti Arz ve Talebine Etkisi**” temalarını içeren oturumlar düzenlenmiştir.

Oturumların ardından grup sözcüleri yapılan grup müzakereleri içeren farklı tespit ve önerilerini katılımcılarla paylaşmışlardır.

KATILIMCILARIN BAĞLI BULUNDUĞU KURUMLAR

Antwerpen Üniversitesi

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Karadeniz Teknik Üniversitesi

Kastamonu Tosya Devlet Hastanesi

Samsun Halk Sağlığı Müdürlüğü

Samsun Çocuk İzlem Merkezi

Samsun Eğitim Araştırma Hastanesi

Hatay Halk Sağlığı Müdürlüğü

Samsun Ayvacık Devlet Hastanesi

Kastamonu Üniversitesi

Samsun Sağlık Müdürlüğü

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü

Milli Eğitim Bakanlığı

DÜZENLEME KURULU

Doç.Dr. İlknur AYDIN AVCI

Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ

Doç.Dr. Kezban ÇELİK

Yrd.Doç.Dr.Birsen ALTAY

Öğr.Gör. Kemal ÖZCAN

Bilim Uzmanı Nesime GÜZEL ERTOP

ÇALIŞTAY SEKRETERYASI

Arş.Gör. Alaattin ALTIN

Arş.Gör.Senem GÜRKAN

OTURUMLARI YÖNETEN MODERATÖRLER

Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ; Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı

Doç.Dr. Kezban ÇELİK, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Yrd.Doç.Dr.Birsen ALTAY, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu

Yrd.Doç. Dr. Yasemin YÜCE TAR. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

DAVETLİ KATILIMCILAR

Yrd.Doç.Dr. Miki Suzuki BALCI, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye

Dr. Zeynep BALCI, Antwerpen Üniversitesi, Belçika

Uzman Nesime GÜZEL ERTOP, Ottawa Üniversitesi, Kanada

Doç.Dr.Kezban ÇELİK - Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye

ÇALIŞMA GRUPLARI'NDAN ORTAYA ÇIKAN DEĞERLENDİRMELER VE ÖNERİLER

15 Ekim 2015 'de iki oturum düzenlenmiştir. Bunlar:

1.Oturum;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Doç.Dr. Kezban ÇELİK'in moderatörlüğünde "GÖÇÜN KADININ SOSYAL HAYATA UYUMU ÜZERİNE ETKİSİ" konusu kapsamında önce sorunlar sonra da çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Bu oturumda;

Göçün zaman ve mekan fark etmeden ciddi etkileri olan bir süreç olduğu ve öncelikle kadının sosyal hayata katılımının sağlanmasının önemli olduğu vurgulanmış, bunun devamında da sosyal hayata uyum sağlayabileceği üzerinde durulmuştur.

Göçün Kadının Sosyal Hayata Katılımı üç farklı konu başlığı üzerinden tartışılmıştır:

- a) Öncelikle bilinmesi gereken gerçekleştirilen göç; düzenli, düzensiz, gönüllü ve gönülsüz göç mü?
- b) Göç eden kadınların homojen bir grup olarak görülmemesi, göç eden kadının kültürü, geldiği coğrafi yer, dil becerisi, mesleği, eğitimi gibi niteliklerinin bilinmesinin önemi?
- c) Sosyal katılımı belirleyen sosyal sermaye, ekonomik sermaye ve kültürel sermayenin göç eden kadınların sosyal hayata katılımı üzerinde etkisine dikkat çekilmiştir.

Oturumda, göç ile birlikte kültürel ve çevresel faktörlerin etkisiyle aile yapısında değişimlerin meydana geldiği, ekonomik özgürlükleri, konutlarının olmadığı, çocuk sayısının fazla olduğu, sağlıklı mekanlarda ikamet edemedikleri bir durumda sosyal hayatın sorgulanmasının zor bir süreç olduğu ve öncelikle fizyolojik gereksinimlerinin karşılanmasının gereğine dikkat çekilmiştir. Özellikle dil probleminin olmasından dolayı birçok göçmen kadının çalışmadığı, çoğu göçmen kadının eşlerinin hapisshanede olduğundan sosyal hayattan izole oldukları, dolayı dışlandıkları paylaşılmıştır.

Çözüm önerileri olarak;

- 1.Göç eden kadınlara yerel dinamikleri dikkate alarak hizmetlerin verilmesi,
- 2.Göç eden kadınların tanınması, ihtiyaçlarının belirlenerek ihtiyaç analizi yapılması ve elde edilen verilere göre uygulamaların planlanması,
3. Göç eden kadına geldiği topluma uyum sağlaması için, dil, kendi haklarını içeren vb. içeren bir dizi eğitimler verilmesi,
- 4.Göç eden kadınların çevrelerindeki bireylerle (komşuları vs.) kaynaşmalarının sağlanması için çeşitli etkinliklerin yapılması,
- 5.Göçmen kamplarına yerleştirilen göçmenlerin topluma, toplumunda göçmenlere entegre edilerek göçmen kamplardan çıkarılmasının sağlanması,
- 6.Göçmenlere yönelik toplumsal duyarlılığın artırılmasına ilişkin etkinliklerin yaygınlaştırılması,
- 7.Göçmen kadınlara yönelik suistimalin, şiddetin azaltılması için toplumsal asayişin sağlamlaştırmakla görevli kişilere yönelik farkındalığı artırıcı eğitimlerin verilmesi,
8. Göçmen kadınlara sağlıklı bir yönlendirme faaliyetlerinin yapılabilmesi için; kültürünün, geldiği yer, dil becerisi, mesleği, eğitimi gibi niteliklerini bilinmesinin buna göre sosyal yaşama uyum sağlamada rehberlik edilmesi gerektiği öneri olarak sunulmuştur.

2.Oturum;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyelerinden Doç.Dr. Hatice KUMCAĞIZ'ın moderatörlüğünde "GÖÇÜN KADIN SAĞLIĞI ÜZERİNE ETKİSİ" kapsamında önce sorunlar sonra da çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Bu oturumda;

Göç, çeşitli sebepler nedeniyle ikamet yerini değiştirmek olarak tanımlanmış, istemli ve istemsiz grupta incelenebileceği belirtilmiştir. İstemsiz göçün sebepleri; Savaş (mübadele), ekonomik sıkıntılar, doğal afetler, işsizlik, sağlık problemi sonucu imkânı daha iyi olan yere gitmek için bulunduğu yeri terk etmek, eğitim (Beyin göçü kendini ifade edebileceği ortam

olması), namus davaları vs. olarak sıralanırken; istemli göçün sebepleri ise daha kaliteli yaşam standardına ulaşmak şeklinde ifade edilmiştir.

- Bu oturumda sorun olarak; göçten öncelikli olarak kadınlar ve çocuklar daha çok etkilendiği, dil sorunu yüzünden ve farklı bir ülkeye yeterince oryante olamadıklarından dolayı kadınlarda kendini ifade edememe ve içe kapanık olma, dil problemleri nedeniyle iletişimde sıkıntı yaşamaları ve bu nedenle de sağlık hizmetlerinden faydalanamadıkları, kadınlara yüklenen rollerinin göç sürecinde yerine getirmeleri gerektiği beklentisi, normalde de kadınlarda var olan bakım rolünün göç olgusu ile birlikte daha da fazla artması, yetersiz hijyen koşullarının dezavantajlı grupta olan kadınları olumsuz etkilemesi, aynı evde çok sayıda kişinin bulunması nedeniyle mahremiyetin olmaması ve bunun sonucunda da çocuklarda cinsel kimlik sorununun yaşanması, göç eden kadınların cinsel istismara ve şiddete maruz kalması, sorunlarla baş edebilme rolünü en çok göç eden kadının üstlenmesinin göç eden kadını psikolojik yönden de etkilenmesi tartışıldı. Bunun yanı sıra, göç eden kadınların yanında eşleri, babaları olmadığında kendilerini güvensiz hissettikleri, kadınların karşılaştıkları sosyo-ekonomik sorunlar nedeniyle mağdur oldukları, kendi kişiliklerini kabullendirme ve toplumda yer edinme çabası içinde oldukları ve bunun için de çocuk doğurarak, doğurganlıkları ile bunu giderme gayreti içinde olduklarının gözlemlendiği, çalışma izinleri ve sosyal güvencelerinin olmaması nedeniyle sağlık kuruluşlarına başvuramadıkları, sağlıksız koşullarla hayatlarını devam ettirmeye çalıştıklarından dolayı bulaşıcı hastalıklara maruz kalma oranının yüksek olduğuna dikkat çekilirken, göç eden kadınların ruh sağlıklarına da gereken önemin verilmemesi sebebiyle, psikosomatik hastalıkların, depresyon vb. ruhsal sorunların görüldüğü belirtildi.

Çözüm önerileri olarak;

- 1.Stratejik planlar yapılarak ülkenin ve şehirlerin göçmen kotalarının belirlenmesi,
- 2.Göçmenlerin belli bir yerde değil, imkanlar ölçüsünde çeşitli illere ve ilçelere yerleştirilmesi,
- 3.Göçmenlere gerekli hizmetin verilebilmesi, ihtiyaçlarının tespiti ve gerekli olduğunda kolay ulaşılabilmesi amacıyla buldukları yerlerde kayıtlarının yapılması, gereksinim halinde ulaşabilecekleri sağlık kuruluşları ile ilgili bilgilendirilmesi,

- 4.Göçmenlerin ülkeye ve kültüre uyum sağlayabilmesi için oryantasyon programları düzenlenmesi
- 5.Dil sorunu nedeniyle sağlık kuruluşlarında da göçmenler ile iletişim kurmak amacıyla tercümanlar bulundurulması,
- 6.Göçmenlerle görüşülecek gereksinimlerinin belirlenmesi ve hizmetlerin bu ihtiyaçlara göre planlanması,
- 7.İletişim sorununu ortadan kaldırmak amacıyla göçmenlere dil eğitiminin verilmesi,
- 8.Göçmenlerin oryantasyonu kapsamında göçmenlere ülkeyi ve kültürü tanıtan kent rehberlerinin çıkarılması,
- 9.Medya aracılığıyla göçmenler konusunda toplumda farkındalık kazandırılması,
- 10.Halk eğitim merkezlerinde göçmenlerin kültürlerini (örme, boyama...) faaliyetlerini yapabileceği kursların açılması,
- 11.Sağlık kurumlarında sağlık hizmetleri ile ilgili sevk zinciri konusunda göçmenleri yönlendirecek birimlerin olması,
- 12.Göçmen grupların içinden belirlenen lider kişilere eğitim verilerek, verilen eğitimi kendi gruplarındaki diğer bireylere anlatmalarının sağlanması,

16 Ekim 2015’de iki oturum düzenlenmiştir. Bunlar:

3.Oturum;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyelerinden Yrd. Doç.Dr. Yasemin YÜCE TAR’ın moderatörlüğünde “SURIYELİ GÖÇMENLER GERÇEĞİ VE TOPLUMUN GÖÇ EDEN BİREYLERLE BİRLİKTE YAŞAMA SÜRECİNDE UYUMU” kapsamında önce sorunlar sonra da çözüm önerileri paylaşılmıştır.

Bu oturumda,

Samsun’da daha çok Iraklı göçmenlerin bulunduğu ve resmi statüsü bulunanların ücretsiz sağlık hizmetlerinden yararlandığı, göçmen sayısının artmasıyla birlikte Afad ve göç

dairesinin sorumluluğunun arttığı, göçmenlerin kendi aralarında da zaman zaman anlaşmazlıkların meydana geldiği, Iraklılar ile yaşanan iletişim problemi nispeten daha az olduğu, Türkmenlerle iletişim kurulabildiği ya da Iraklıların çoğu genelde İngilizce bildiği, Sağlık Bakanlığı tarafından dil problemini aşmak için göçmenlerin yoğun olduğu sağlık kurumlarında multilingual sağlık personellerinin kullanıldığı, Suriyeli göçmenlerin daha fazla dil problemi yaşadıkları paylaşılmıştır. Bunun yanı sıra, göçmenlerin geliş nedenleri siyasi nedenlerden olduğu için bu durumun toplumun kabullenişini etkilediği ve toplumsal kutuplaşmanın da kabullenişte etkili olduğu, bütün göçmenlerin tek tipleştirilmemesi, her bir bireyin farklı olduğu ve farklı niteliklere sahip olduğu, nitelikli göçmenlere iş imkanlarının sağlanamadığı, Suriyelilerin toplumda olmasının bir tehdit mi avantaj mı olduğu konusunun değerlendirilmesi gerektiği ve bu algının fırsata dönüştürülmesi ile ilgili çaba gösterilmesi gerektiği, göçmenlerin dil sorunu ve ekonomik sorunlardan dolayı eğitim alma ile ilgili sorunlarının olduğu ve eğitimin temel insan hakkı olduğuna göre bu bağlamda değerlendirilmesi ve gerekli tedbirlerin alınması gerektiği, örneğin üniversite girişte göçmenlerle ilgili kotaların olması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca yerel halkın algılayışına göre; göçmenlerle ilgili algı oluşumunun toplumdaki deformasyon etkilediği, Örneğin Suriyelilerin maaş alması, çok para alması gibi. Göçmenleri kayıt altına alma ve takipteki sürecin açık olmaması toplumda güvenlik sorunu olarak algılandığı ve terörle özleştirildiği, medyada göçmenlerle ilgili çıkan bazı haberlerin insanların göçmenlere karşı tutumunu olumsuz etkilediği, etkiliyor, başlangıçta toplumun göçmenleri olumlu düzeyde iken göçmen sayısındaki artışın ve beraberinde sorunların artmasının toplumun göçmenleri kabullenişini zorlaştırdığı belirtilmiştir. .

Çözüm önerileri olarak;

- 1.Göçmenler değerlendirilirken empatik yaklaşılması gerektiği,
- 2.Sağlık kuruluşlarında göçmen sağlık personelinin çalıştırılması ve bunun sonucunda da nitelikli göçmenlerin değerlendirilmesi, dil sorununun azalması sağlanabileceği,
- 3.Kayıt sisteminin güçlendirilmesi, yerel düzenlemelerin yapılması, gelen insan profili ve niteliklerinin tanınması, bölgelere göre değerlendirilmesi,
- 4.Toplumsal farkındalığın artırılması, çalışmaya katılan herkesin gerek bireysel gerekse topluluklar ile birlikte göçmen bireylere ilişkin sinerjiyi devam ettirmesi, toplumda empati bakış açısı geliştirilmesi,

- 5.Suriyelilerinde ihtiyaçlarının değerlendirilmesi, eğitim politikalarının geliştirilmesi, göçmen kadınlara yönelikte politikaların geliştirilmesi,
- 6.Göçmenlerin tanınması gerektiği, sadece fiziksel olarak değil kültürel ve sosyolojik olarak da değerlendirilmesi, insan olarak ele alınması ve sosyal destek verilmesi,
- 7.Proje ve çalışmaların geliştirilmesi,
- 8.alıştay sonrası ıktıları değerlendirilerek farklı illerde yeni çalıştayların organize edilmesi ve dolayısıyla toplumsal farkındalığın arttırılması,
- 9.Göçmenlerle primer olarak çalışan mesleklerdeki bireyler tükenmişlik düzeylerinin arttığının gözlendiğinden dolayı bu bireylerin tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi,
- 10.Her sektörde multilingual bir yaklaşım sergilenmesi,
- 11.Göçmenlerin entegrasyonunun sağlanabilmesi için dil kurslarının düzenlenmesi ve istihdamın sağlanması,

4.Oturum;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Samsun Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Bölümü oğretim yelerinden Yrd.Doç.Dr. Birsen ALTAY'ın moderatörlüğünde "GN SAğLIK HİZMETİ ARZ VE TALEBİNE ETKİSİ" kapsamında önce sorunlar sonra da zm nerileri paylaşılmıştır.

Bu oturumda,

Göçmen kadınlarda talep oranının erkeklere oranla daha az olduğu ve bu durumu eğitimin de etkilediği, kadınlara iş gücü bakımından daha az talep ediliyor olması, kadınlara sağlık algısının düşük olduğu ve sağlık sorunlarının farkında olamadıkları, göçmen kadının eğitim durumu yüksek olsa dahi toplumsal cinsiyet rolünün etkisinde kaldığı, sağlık hizmetlerinden faydalanmadığı, ekonomik durumun yetersizliği, hizmetlerin etkin kullanılması ve ulaşılabilirliği yetersizliği, güvensizlik problemlerinin olmasının arz ve talebi etkilediği paylaşılmıştır.

Göçmenlerle ilgili kayıt sorunlarının olmasının sağlık hizmetinin verilmesini etkilediği, aşılama ve aşı takipleri ve yetişkin aşıların yapılabilmesi sağlık hizmetlerinin

verilmesini etkilediği, kronik hastalığı olan göçmenlerin tedavi takipleri zor olduğu, birinci basamak hizmetlerin entegrasyonundaki eksikliklerin olduğu belirtildi.

Sağlık kurumlarının acil servislerinde çalışan sağlık çalışanlarının göç edenlerin kùltür farklılıkları nedeniyle güvensizlik yaşamaları, düzensiz göç edenlerin ihbar edilecekleri korkusuyla ihtiyaçları olduğunda sağlık kuruluşuna başvurmamaları, gerek göçmenlerin gerekse sağlık personelinin dil probleminin olmasının, sağlık uygulamalarında göçmenlerin geleneksel ve kùltürel özelliklerinin yeterince bilinmemesinin sağlık ile ilgili arz ve talebi etkilediği ifade edilmiştir. Ayrıca, güvenli çevre ve hijyen eksikliği, barınma, ısınma, beslenme sorunu, sosyal aktivitelerin yetersizliği, sunulan sağlık hizmetlerinin göçmen aileler için uygun olmayışının arz ve talebi etkilediği belirtilmiştir.

Çözüm önerileri olarak;

1. Birinci basamak sağlık hizmetleri için kayıt sistemi geliştirilmesi,
2. Sağlık kurumlarının acillerine başvuran göçmenlerin kayıtlarının yapılması,
3. Sağlık kurumları arasındaki sevk işlemlerinin geliştirilerek uygulanması,
4. Göçmenlerin takibinin yapılabilmesi için kimliklerinin çıkarılması, parmak izi sistemiyle kayıt edilerek takipleri sağlanması,
5. Dil sorununu çözebilmek için göçmenlere eğitimler verilmesi,
6. Gönüllü olan sağlık personellerine dil eğitimi verilmesi,
7. Sağlık eğitimleri vermek amacıyla kendi dillerinde broşürler ve seminerlerin verilmesi,
8. Göçmenlerin ruhsal sorunlarını önlemek ya da etkili baş etme becerileri kazandırabilmek için psikolojik danışmanlık hizmeti verilmesi,
9. Grup liderleri belirlenerek eğitilmesi, onun da kendi grubunu eğitmesinin sağlanması,
10. Göçmenlerin ihtiyaçları belirlenerek, belirlenen ihtiyaçlara göre hizmetlerin verilmesi,
11. Göçmenler için verilen hizmetten memnun olup olmadıklarını ölçmek amacıyla memnuniyet anketlerinin yapılması,

12.Sağlık personeline göçmenlerle ilgili tedavi, bakım, iletişim vb. konularda anket uygulayarak eksik olunan konuların tespit edilmesi ve belirlenen konularda eğitimlerin ve gerekli uygulamaların yapılması,

13.Kendi dillerinde hizmet veren birinci basamak sağlık kuruluşlarının oluşturulması,

14. Eksik saptanan konularla ilgili hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi,

15.Yeterli sağlık hizmetini kolaylıkla sunabilmek için toplum temelli, toplumun göç haritasının çıkarılması ve bununla ilgili çalışmalar yapılması,

16.Kamp içinde sağlık hizmetlerin verilmesinde problem yaşanmadığından dolayı kamp dışında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile ASM entegre edilerek sorunların giderilmesi,

İkinci günün sonunda yapılan grup çalışmaları grup sözcüleri tarafından katılımcılarla paylaşılmıştır. Katılımcılardan çalıştay ile ilgili olumlu geri bildirimler alınarak çalıştayın sürdürülebilir olması için ilgili etkinliklere devam edilmesi kararı alınarak çalıştay sonlandırılmıştır. Saygılarımızla.

SONUÇ

- Çalıştayın sonucunda katılımcılar için kurumlar arası işbirliği fırsatı oluşmuştur.
- Çalıştayda üretilen sonuç raporu tüm katılan kurumlardaki katılımcıların adreslerine posta ile gönderilmiştir.
- Çalıştay raporu resmi yazı ile Sağlık Bakanlığı ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'ne resmi yazı ile gönderilmiştir.
- Çalıştay sonucunda katılımcılarla yapılan görüşmelerde çalıştayın çok yararlı olduğu ve tekrarlanması gerektiği belirtildi. Buna istinaden tekrar çalıştay mı? Sempozyum mu? Yapalım sorusuna ise katılımcılar göçle ilgili çalışmaların yer aldığı, üretilen sonuçların sunulup kayıt altına alınabileceği bir kitabı içeren bir sempozyum olmasını önerdiler.
- Bu kapsamda, bir sonraki yıl (2016 sonu veya 2017) yılında "I. Karadeniz Göç, Kadın ve Sağlık Sempozyumu" yapılmasına karar verildi.

